

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

3-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

R.K.Boyqo'zieva	
Milliy madaniy merosimizni o'rganishda talabalar intellektual madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy jarayonlari	230
N.V.Nosirov	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini metodik kompetentligini axborotlashgan ta'lim muhitida takomillashtirish	234
G.Z.Ganiyeva	
Ingliz tilidagi toponimlarni izohlashda leksikografik tamoyillar (buyuk britaniya va amerika joy nomlari lug'atlari misolida)	238
Z.K.Abidova	
Professional ta'lim muassasalarida o'quvchilarning darsdan tashqari faoliyatini tashkil etishda loyiha metodidan foydalanish	244
R.I.Madaliyev	
Talaba-yoshlarda harbiy vatanparvarlikni artpedagogika vositasida rivojlantirish texnologiyasi	248
M.X.Baybaeva, I.A.Imomov	
Talabalarning xulq atvoridagi nizoli vaziyatlarni pedagogik tashxis etishning sinergetik-tuzilmasining talqini	252
I.A.Imomov	
Zamonaviy yondashuvlar asosida oliy ta'lim jarayonida talabalarda yuzaga keladigan nizolarning pedagogik tahlili	256
L.M.Sokolova	
Farg'ona vodiysi hunarmandlari postindustrial dunyoda	261
S.O'Boybo'riyeva	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq odobini shakllantirish muammolari	268
Sh.X.Xankeldiyev, D.K.Karimov	
Yosh akrobatlarning xarakter-texnik tayyorgarligi metodologiyasining kumulyativ samaradorligini o'rganish	272

IQTISODIYOT

X.X.Bozarov	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarning xususiyatlari	277

FALSAFA

Z.A.Boboyeva	
San'atning badiiy adabiyot turi uzluksiz ma'naviy tarbiyaning muhim omili	283
I.A.Xo'jaxonov	
Huquqiy targ'ibot jarayonida ommaviy axborot vositalarining o'rni	288
U.M.Mamajonov	
Musiq madaniyati darslarida o'quvchilarni musiqiy qobiliyatini rivojlantirishning muhim shartlari	293
M.B.Yuldasheva	
Biolog talabalarni kasbga yo'naltirilgan yondashuv orqali til o'qitish bo'yicha taklif	298
B.M.Qandov	
Global ekologik muammolar: shaxs dunyoqarashi va milliy qadriyatlari tizimidagi o'zgarishlar	302
O.T.Berkinov	
Kibermakonda mavjud o'ziga xos tahdidlar	308
I.Ismoilov	
Jinoyatga jazo tayinlashga oid ayrim xorijiy davlatlar tajribasining ijtimoiy-falsafiy jihatlari	311
A.A.Sayitxonov	
Milliy qadriyatlar– ma'naviy tarbiyaning mafkuraviy asosi	316
Z.O.Muminova	
Tafakkur tarzi va jamiyat mafkuraviy tizimining ijtimoiy taraqqiyotga ta'siri	320
A.A.Isomiddinov	
Yoshlar intellektual salohiyatini oshirishning ijtimoiy-madaniy omillari	324

TALABA-YOSHLARDA HARBIY VATANPARVARLIKNI ARTPEDAGOGIKA VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ВОЕННОГО ПАТРИОТИЗМА У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЁЖИ ПОСРЕДСТВОМ АРТПЕДГОГИКИ

MILITARY PATRIOTISM DEVELOPMENT TECHNOLOGY IN YOUNG STUDENTS BY MEANS OF ARTPEDAGOGY

Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich¹¹Madaliyev Rahmiddin Ismoilovich

– Fargʻona davlat universiteti, Harbiy taʼlim fakulteti oʻqituvchisi.

Annotatsiya

Mazkur maqolada talaba -yoshlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida artpedagogik vositalarning ahamiyati, badiiy adabiyot, teatr va kino sanʼati yordamida maʼnaviy-maʼrifiy tadbirlarni tashkillash xamda oʻtkazish shakl va uslublari toʻgʻrisida soʻz yuritiladi.

Аннотация

В данной статье говорится о значении художественно-педагогических средств в военно-патриотическом воспитании учащихся, формах и методах организации и проведения духовно-воспитательных мероприятий с помощью литературы, театра и кино.

Abstract

This article talks about the importance of art-pedagogical tools in the military-patriotic education of students, the forms and methods of organizing and conducting spiritual-educational events with the help of literature, theater and cinema.

Kalit soʻzlar: Oʻzbek adabiyoti va sanʼati, harbiy-tarixiy voqealar, tasviriy sanʼat, teatr, kino filmlar va axloqiy-ijtimoiy manbaalar.

Ключевые слова: узбекская литература и искусство, военно-исторические события, изобразительное искусство, театр, кино, нравственно-социальные источники.

Key words: Uzbek literature and art, military-historical events, visual arts, theater, movies and moral and social sources.

Tarbiya biz uchun
yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat,
yo saodat-yo falokat masalasidir.
(Abdulla Avloniy)

KIRISH

Yosh avlodni xar taraflama sogʻlom va barkamol qilib tarbiyalash gʻoyat murakkab va uzoq vaqtni talab qiladigan jarayondir. Yoshlar tarbiyasiga beparvolik, loqaydlik kelajakda tuzatib boʻlmas ogʻir oqibatlarga olib kelishi mumkin. Agar bu vazifani biz bugundan boshlab yoshlarimiz qalbi va ongida ezgulik gʻoyalarini, yuksak axloqni shakllantira olsak nafaqat oʻzimiz balki jamiyatimizning rivojiga ulkan xissa qoʻshgan boʻlamiz.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining: “Xususan, milliy oʻzligimizni anglash, Vatanimizning qadimiy va boy tarixini oʻrganish, bu borada ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish, gumanitar soha olimlari faoliyatini har tomonlama qoʻllab-quvvatlash lozim. Buyuk alloma va arboblarning jasoratini yoshlar ongiga singdirish, ularda milliy gʻurur va iftixor tuygʻularini kuchaytirishga alohida eʼtibor qaratishimiz kerak”ligi haqidagi fikrlari buning yorqin isbotidir.³¹

Sharq, xususan oʻzbek taʼlim tizimida yoshlar tarbiyasi, axloqi, vatanparvarligi, mexnatsevarligi, insonparvarligi kabi sifatlarga azaldan alohida eʼtibor qaratilgan.

Bunda “Qobusnoma”, Qutadgʻu bilig” “Maxhub-ul qulub” kabi durdona asarlarga tayanilgan.

Zotan adabiyot insonlarni yaxshilikka chorlovchi, yomonlikdan qaytaruvchi ilmdir. Aynan u goʻzal axloqni shakllantiradi. Insonni maʼnaviy kamolatga etkazadi.

Alisher Navoiyning fikricha, ahli maʼni, yaʼni maʼnili kishilar maʼnaviyatli etuk shaxslardir: «Xayrat-ul-abror» dostonida etuk shaxsning maʼnaviyatidagi yaxshilik, sahovat, soflik, hayo,

³¹ 1.SH.Mirziyoev YAngi Oʻzbekiston taraqqiyoti strategiyasi. Toshkent 2022 y. 4-27 b

muruvvat, andisha, adab, kamtarlik, sadoqat, qanoat, rostgo'ylik, bag'ri kenglik singari fazilatlari ta'riflanib, ruhiy kamolot yo'llari tahlil etilgan.³²

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.

Talabalarni serqirra, atroflicha ta'sir etuvchi nafosat qadriyatlarga yo'naltirish lozim. Birinchi navbatda milliy qadriyatlar, ona zamin tabiati, milliy xalq san'ati, Sharqning, O'zbekistonning badiiy madaniyati, tarixiga muhabbat tuyg'ularini rivojlantirish. Bu borada asosiy manba sifatida milliy an'analarga boy adabiyot, tasviriy san'at, haykaltaroshlik, hunarmandchilik, musiqa va san'atning boshqa turlari bilan tanishtirish ya'ni yurtimizni diqqatga sazovor joylarga ekskursiyalar uyushtirish, o'zbek xalqining o'tmishdagi va zamonaviy turmush tarzi aks etgan milliy spektakllarga va muzeylarga olib borish. Bu bilan talabalarni o'z xalqiga va yurtiga muhabbatini ortirish lozim. Bunday muzeylarga misol qilib Farg'ona viloyati "O'lkashunoslik" muzeyi, Farg'ona davlat universiteti qoshida tashkil qilingan "Qatog'on qurbonlari" muzeyi hamda yurtimizni barcha viloyat va shaharlarida bunyod etilgan muzeylarni misol qilishimiz mumkin. Yana bir quvonarlisi Prizidentimizning tashabbusi bilan Buyuk g'alabaning 75 yilligiga bag'ishlanib qurilgan G'alaba bog'ida "Shon-sharaf" muzeyi, "Mangu jasorat", "Matonat madhiyasi" monumentlari bunyod etildi.

Bu obida xalqimizni qonli janglardagi mardligini front ortidagi mashaqqatli mexnati va fidoyiligini aks ettirishga bag'ishlangan keng ko'lamli tarixiy-badiiy ekspozitsiyadir.

Bu yerda namoyish etilayotgan minglab tarixiy eksponatlar buyuk G'alabaga hissa qo'shgan xalqimizning mislsiz jasoratini tarannum etishga, yosh avlodimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdek olijanob maqsadga xizmat qiladi.³³

Yurtimizdagi muzeylarga qadam qo'ygan har qanday yigit-qiz ulug' ajdodlarimizga, qahramon xalqimizning noyob ma'naviy fazilatlarini qadrlab ularga munosib voris bo'lishga, ana shunday insonlardan ibrat olishga harakat qiladilar.

Kino sa'nati ham talaba yoshlarimizni vatanparvar, milliy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalashda hamda ma'naviyatini yuksaltirishda muhim o'rin tutadi. Kino-yoshlar o'rtasida eng ommaviy sa'nat turi bo'lib xisoblanadi. Sotsilogik ma'lumotlarga ko'ra mamlakatimiz yoshlarining 80% - kinotomoshabinlardir.

Xalqimizning o'tmishida O'zbekiston Respublikasi ozodligi, mustaqilligi uchun olib borgan kurashlarini badiiy va ma'naviy jixatdan tushunib yetish, xalqimiz taqdiridagi suronli yillarning buyuk sinovlari aks ettirilgan, ozodlik kurashini olib borgan ajdodlarimizning fidoyiliklarini falsaviy mushohada qilish-bu vatanparvarlik mavzusidagi filmlarning bosh maqsadidir.

Bunday kinofilmlar o'tkir syujetli, chuqur falsafiy ma'noga, shuningdek, sarguzasht voqealarga boy bo'lsa, yoshlar tarbiyasida eng samarali vositalar bo'lib qoladi.

Eng yaxshi kinofilmlarda jasurlik, qahramonlik manbaalarini badiiy jihatdan tadqiqot qilish,

Vatanga bo'lgan muhabbat bilan ifodalanadi va bu ruhiy kalit hisoblanib, u shaxsning ichki dunyosidagi eng chuqur kechinmalarni anglashga imkon beradi. Vatanparvarlik mavzusidagi filmlar, yoshlarning ma'naviy ehtiyojlariga to'la javob beradi, chunki ularda yoshlarga xos bo'lgan sarguzashtlarga intilish, hayotda o'zining munosib o'rnini egallash va fidoyilik namunalari hikoya qilinadi.³⁴

Ana shunday kinofilmlardan biri "O'zbekkino" milliy agentligi tomonidan yaratilgan "Ilhaq" badiyfilmidir. Toshkent viloyati Zangiota tumanida yashab o'tgan Zulfiya Zokirovaning xar qanday insonni hayratga soladigan hayoti tasviriga olingan bo'lib, unda turmush o'rtog'i vafotidan keyin Zulfiya aya yolg'iz o'zi besh o'g'il, bir qizni tarbiyalab voyaga yetkazgani, ikkinchi jahon urushida Isoqjon, Vaxobjon, Yusufjon, Axmadjon, Muhammadjon degan besh nafar bahodir o'g'illaridan judo bo'ladi. Lekin matonatli, metin irodali o'zbek onasi bu cheksiz kulfatlarga bardosh bera oladi.

Onaizor umrining oxiriga qadar suv kelsa-simirib tosh kelsa- kemirib, qahramon o'g'illarining aziz xotirasi bilan kelinlari, nabiralarining hayoti, yurtning tashvish va quvonchlari bilan yashaganligi juda ham ta'sirli ishlangani va bu filmdan talaba yoshlarmiz o'zlariga kerakli bo'lgan xulosani olish bilan birga bizning shunday tinch, osuda kunlarimizga kelishimizda qanchadan-qancha ajdodlarimiz mashaqqatli kunlarni boshidan kechirganliklari haqida taasurotlar oladilar. Xalqimiz hayotining eng

³² 2. A.Navoiy.: (Xayrat-ul-abror asari.)

³³ 3. SH. Mirziyoev. Buyuk –G'alabaning 75 yilligi kuniga bag'ishlangan nutqi "Mangu jasorat" nomli adabiyot. Toshkent 2020 y. 1-13 b

³⁴ 4. Z.Sabirov. Halqaro konferensiyadagi maqolasi. son 257-258 b.

og'ir, eng fojiali davriga bag'ishlangan bu asar tom ma'noda qahramonlik qasidasi bo'lib har qanday insonni qalbini larzaga soladi.

Yoki o'zbek va turk kinomotogriflari bilan hamkorlikda ishlangan "Mendirman Jaloliddin" badiiy filmi ham yoshlarda judda katta taasurot qoldirdi. Jaloliddin obrazi bilan o'z yurtini sodiq haqiqiy mard, kindik qoni to'kilgan tuproqni muqaddas bilib, o'z yurti himoyasi har qanday bosqinchi yovlardan himoya qilish uchun hech qanday qiyinchiliklardan qo'rqmaydigan jasur himoyachi sarkarda obrazi tasvirlanadi.

Bu ko'p qismli badiiy film juda ko'p yoshlarimizda ijobiy taasurot uyg'otdi va bu obraz orqali yoshlarimiz o'z xalqining qahramonlari to'g'risida ularning qahramonliklari to'g'risida ko'plab ma'lumotlarga ega bo'lishdi. Bunday kinofilmlar yoshlarimizni qahramonlikka chorlaydi shu bilan birga o'z yurtiga muhabbati ortadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash barchamiz uchun o'z dolzarbligi va ahamiyatini hech qachon yo'qotmaydigan masaladir. Ushbu dolzarb masala uzluksiz jarayon bo'lib, u bir-biriga bog'liq siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, g'oyaviy-mafkuraviy, madaniy-ma'rifiy tadbirlar majmuasidan iborat. Bugungi kunda yoshlarni harbiy –vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ishlari O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi va qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlari, Qurolli Kuchlarning umumharbiy nizomlari va boshqa qonun hujjatlariga muvofiq olib borilmoqda. Xususan, "2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasini "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturi"da "Vatanparvar" tashkiloti bazasida yoshlarni mehnat bozorida ehtiyoj yuqori bo'lgan kasblarga o'qitishda ko'mak berish mas'uliyati yuklatilgan. Shu bilan birgalikda ularning harbiy bilim, ko'nikma va malakalarini oshirishda targ'ibot - tashviqot ishlarini olib borilishi ham aytilgan. Barchamizga ayyonki, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi umumiy tarbiyaning tarkibiy qismi bo'lib, yoshlarda Vatanni fidokorona himoya qilishga tayyorlik va bunga qodirlikni shakllantirishga yo'naltirilgan. Uning ma'naviy -ma'rifiy va nazariy asosi Vatanni himoya qilish to'g'risidagi zamonaviy tegishli ilm-fan sohalarining xulosalari, xalqimizning Vatan va uni himoya qilish haqidagi tarixiy va zamonaviy amaliy tajribasi, ilmiy merosi hamda mazkur masala bilan bog'liq umuminsoniy qadriyatlar va zamonaviy talablar hisoblanadi. Biz qanchalik yoshlarimizni to'g'ri o'rgatsak, o'qitsak ularda o'zlariga bo'lgan ishonchlarini yana bir bor uyg'otgan bo'lamiz. Yoshlarimizni harbiy vatanparvar qilib tarbiyalashda avvalambor biz ularga milliy qadriyatlarimizni o'rgatamiz va o'qitamiz. Bu yoshlarimizni harbiy vatanparvar bo'lib tarbiyalanishiga katta samara beradi. Bundan kelib chiqqan holda talaba yoshlarni tarbiylashda vatanparvarlik tarbiyasini barcha shakl va usullaridan unumli foydalangan holda ARTpedagogika vositalari orqali rivojlantirilsa yaxshi natijalarga erishish mumkin. Bu tarbiy yo'nalishida quyidagi ARTpedagogika vositalari orqali yani o'lkamizning tarixiy obidalari xamda muzeylariga sayohatlar uyshtirish davomida talabalar ajdodlar jasorati, ularning shonli ishlari haqida batafsil ma'lumotga ega bo'ladilar. Bundan tashqari talabalar bilan vatanparvarlik mavzusida yozilgan badiiy adabiyotlar, kitoblarni ommaviy o'qish va ushbu kitoblar asosida nazariy anjumanlar, kitoblar muhokamasi kabi tadbirlarni muntazam tashkillashtirib borish, bir tomondan yoshlarda kitob o'qishga bo'lgan ishtiyoqni tarbiyalasa, ikkinchi tomondan bu kitoblar orqali xalqimizning milliy e'tiqodi, ma'naviy qadriyatlari, burch, vatanga muhabbat, millat kelajagi, yurt manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish kabi hislatlarni tarbiyalash bilan bir qatorda badiiy savodxonlikni ham tarbiyalaydi. SHu o'rinda ta'kidlash joizki bunday kitoblarni tanlab olish uni ommaviy tashviqot qilish o'qituvchi va murabbiylardan bilim hamda badiiy savodxonlikni talab qilishini unutmash kerak. Demak o'qituvchining o'zi ham keng ko'lamdagi kitoblar mutoolasi bilan shug'ullanishi, bilimlarini muntazam oshirib borishi zarurligini unutmashligi kerak.

XULOSA

Bugungi kunda barchamiz yangi O'zbekistonni qurmoqdamiz. Yangi hayot beqiyos o'zgarishlar hammamizdan fidoyilik va bunyodkorlikni, yanada katta safarbarlikni talab etmoqda. Bu yo'lda biz pedagoglar o'zimizning bilmimiz bilan mamlakatimizni tinchligi va osoyishtaligi yo'lida xalqimizning farovonligi uchun harakat qilmog'imiz yangi avlod kadrlarini etishtirish, yoshlarni tashabbuskor, bunyodkor, vatanparvarlik kabi g'oyalari bilan kasb-hunarga yo'naltirishimiz zarurdir. Ishonchimiz komilki qahramon ajdodlarimizning jasoratiga sodiq bo'lgan yoshlarimiz farovon hayotni qadrlab, uni yanada mustahkamlash yo'lida bor kuch-g'ayratlarini safarbar etadilar.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoev Sh.M. "YAngi O'zbekiston taraqqiyoti strategiyasi" Toshkent: O'zbekiston, 2022 y. 4-27 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk –G'alabaning 75 yilligi kuniga bag'ishlangan nutqi "Mangu jasorat" nomli adabiyot Toshkent 2020 yil. 1-13b.
3. Yuldasheva N. "Zamonaviy ta'lim" jurnali 2021 y.6 son. 5-9 b
4. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustivor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7- fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.
5. Sabirov Z. "O'quvchilarni harbiy vatanparvarlik tarbiyasida badiiy adabiyot va musiqa sa'atining muhim omillari" mavzusidagi Halqaro konferensiyadagi maqolasi son 257-258 b.
6. Madaliev R.I "Talaba – yoshlarning harbiy vatanparvarlik tarbiyasida artpedagogik vositalarining ahamiyati" FarDU ilmiy xabarlari 2023 y. №1son 51b.
7. Madaliev R.I "O'quvchi – yoshlarning harbiy vatanparvarlik tarbiyasida artpedagogik vositalarining ahamiyati" Finlandiy ilmiy jurnali 2023 y. №11(2)son 716-721b.
8. Ibragimov A.I. Sultonov X.X. "Vatan tuyg'usi" asari Toshkent 1996 y.